

Komposten

Trädgårdens jordverkstad

Att kompostera

Att kompostera är ett bra sätt att producera god jord. Men gör man på fel sätt blir det en långsam process. Läger man bara allt trädgårdsrens i en hög får man vänta många år på att något ska hända och då oftast bara i botten på högen.

De bästa komposterna är oftast slutna eller har stängda sidor för att fukten ska behållas. Trådkompost är för luftiga och blir torra eftersom sidorna tillåter fukten att avdunsta. Har man en trådkompost så är allt inte förlorat. Om den täcks i sidorna med en presenning eller plast, för att förhindra att fukten avdunstar, blir den lika bra som en sluten kompost.

Att kompostera rätt är inte svårt, men det kräver lite förståelse för vad som händer i en kompost. Mikroorganismer, insekter och svampar, som är nedbrytarna i en kompost, har vissa grundkrav för att fungera optimalt:

Syre/luft: Alla behöver andas. Komposten ska inte packas och kan ibland behöva blandas om för att få in syre. För lite luft kan ge luktproblem.

Vatten/fukt: Om komposten inte är fuktig kan mikroorganismerna inte bryta ner komposten. För mycket fukt gör däremot att komposten kvävs och det blir syrebrist. Komposten ska vara som en urkramad svamp. Vid torka kan man behöva vattna komposten.

Temperatur: Vid nedbrytningen frigörs värme. Mikroorganismerna arbetar vid olika temperaturer, men nedbrytningen går snabbast vid 40 – 50 grader. Om komposten ryker när det är svalt ute är det ett gott tecken. Eftersom en varm kompost ”torkar” snabbare kan man reglera temperaturen lite genom att tillsätta vatten.

Kol & kväve; är mikroorganismernas näring. Kolrikt material är det som är torrt, som ex. kvistar, torra växtdelar, torra barr och löv, papper, spån. För att få fart på nedbrytningen varvar man med kväverikt material som t.ex. Stallgödsel, gräsklipp och färskt grönt, färska löv, urin.

Hur gör man?

För att en ny kompost ska ”starta” och arbeta, så måste den byggas på rätt sätt. Själva komposten byggs som en tårta med olika lager.

Man varvar trädgårdsrens med lite jord eller gammal kompost för att jordbakterierna snabbare ska sätta fart.

Nedbrytningsprocessen bränner också en hel del kväve och man kan därför behöva sätta till lite av något kväverikt material som ex. stallgödsel, färskt gräsklipp eller blodmjöl för att få mer fart på processen.

Vattna mellan varven så att alla lagren är fuktiga.

Har man en fungerande kompost så behöver man sedan inte tillsätta jord mellan varje lager trädgårdsrens. När processen är igång tillsätter man enbart kväverikt material mellan varje lager man bygger på.

Botten på komposten bör vara öppen mot marken. Har man trädrötter som envisas med att komma in, så kan man lägga ett par lager markduk i botten. Småkryp och maskar hittar in ändå.

Komposten underhålls sedan med vatten. Har man myror i komposten är den troligen för torr. Den kan också behöva vändas vid behov, men det är inte alltid nödvändigt om man har gjort rätt. Innan vintern avslutar man genom att täcka komposten med ett lager löv eller liknande, som komposten sedan får vila under.

Efter ett år och när frosten har gått ur, öser många över komposten till nästa behållare där den får efter mogna i ett år till om man vill ha väldigt fin mulljord. Men man kan redan den första våren använda komposten som jordförbättring. Den kan vara lite grov, men maskarna brukar uppskatta det.

Vad kan man kompostera?

Rotogräs	Bör torka först, så att det dör innan det läggs i komposten.
Ogräs utan frö och rot	Kan läggas direkt i komposten.
Färskt gräsklipp	Är kväverikt - kan användas för att öka farten på nedbrytningen.
Grenar och kvistar	Bör klippas i småbitar eller flisas.
Potatisblast	Kan innehålla potatisbladmögel eller annan smitta. Det är dumt att chansa. Ta hem till hushållssoporna.
Grönsaksrens	Blast och blad, men helst inte hela grönsaker, se nedan på frukt.
Frukt	Kan läggas i komposten om det läggs djupt och täcks, men inte i mängder - det kan dra till sig råttor.
Obehandlat papper	Det bryts ner, men kan ta tid – tunnare/rivet papper går snabbare.
Kaffesump	Kan också spridas direkt på jorden för att avskräcka sniglar.

Hallon och vinbär kan bära på sjukdomar och ska inte läggas i komposten.

Rosor, taggbuskar bör undvikas, även om man finklipper grenarna. Framst för att taggar är väldigt hårda och det kan ta flera år för dem att brytas ner. Det är inte skönt att få dem i fingrarna när man sedan rensar i jorden. Rosor kan även bära på smitta.

Fröogräs bör inte läggas i en trädgårdskompost, utan ta dem till soporna. En varmkompost kanske kan döda fröna, men det är inte troligt.

Matavfall bör läggas i en sluten varmkompost så att skadedjur inte kan komma åt det. Citrus- och bananskal som inte är ekologiska bör undvikas eftersom de ofta är kraftigt besprutade. I möjligaste mån bör bara ekologiskt matavfall läggas i varmkomposten, annars följer giftiga besprutningsmedel med ut på lotten när man sedan lägger ut kompostjorden.